

ทิศทาง การเปลี่ยนแปลงของสังคมปลายยุค

กับสิ่งที่ เป็นเป้าหมาย

----- ระเบียบ สาคริก

เรามักได้ยินคำปรารภเป็นครั้งคราวว่า "การแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ ก็มีแนวโน้มมุ่งเน้นกันที่ปลายเหตุ" ดังนั้นภายใต้กระบวนการแก้ไขข้อบกพร่องจึงมีช่องว่างให้คนที่จ้องจะฉกฉวยโอกาส นำเอาสิ่งซึ่งคิดว่าตนและพรรคพวกจะได้รับประโยชน์ เข้าไปแอบแฝง และในทางปฏิบัติก็พบเห็นกันมาแล้ว อีกทั้งยังกว้างขวางออกไปเรื่อย ๆ

คนที่เก็บเอาเรื่องนี้มาคิดวิเคราะห์เพื่อค้นหาความจริงให้ถึงที่สุดว่า "เป็นเพราะเหตุใด" บนพื้นฐานแนวคิดซึ่งเชื่อมโยงถึงกันทั้งหมด" และคาดการณ์ได้ว่าสังคมลักษณะนี้จะมีวิถีทางมุ่งไปพบกับอะไรในบั้นปลาย หรืออาจกล่าวได้ว่า คือเป้าหมายที่ธรรมชาติในตัวของมันเองเป็นสิ่งกำหนดไว้ ไม่ว่าจะใครจะคิดค้นร่นไปทางไหน แม้ไม่มีผู้ใดที่คิดได้ ย่อมได้รับสิ่งอันทรงคุณค่าแก่ตัวเองอย่างแน่นอนที่สุด

คนส่วนใหญ่ในสังคมนี้ ซึ่งรากฐานตกอยู่ในสภาพที่กำหนดตัวเองให้มุ่งมองสรรพสิ่งต่าง ๆ ออกจากตนเพียงทิศทางเดียว หรือมองจากรากฐานที่เห็นแก่ตัว ซึ่งโดยสังขรณ์น่าจะเป็นเรื่องของเด็ก ๆ โดยที่หวังว่าหลังจากเติบโตขึ้นมาจะมีโอกาสเปิดใจกว้างช่วยให้เข้าใจเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏหลากหลายในทุก ๆ เรื่องได้อย่างลึกซึ้ง แต่จากสภาพซึ่งเห็นเป็นความจริงอยู่ในปัจจุบันกลับทำให้รู้สึกว่ามีความคิดคับแคบลงไปและตนเข้มแข็งขึ้น

โดยเฉพาะแต่ละคนผู้ถือวิถีทางอันเป็นสังขรณ์ ที่มีการเติบโตยิ่งขึ้นในด้านวัตถุและอำนาจไม่ว่าในแต่ละช่วงใครมีมากมีน้อยกว่ากันย่อมถือเป็นความจริงจากด้านหนึ่งซึ่งปฏิเสธมิได้ จึงหวังว่าบุคคลิกอันถือเป็นธรรมชาติของแต่ละคน น่าจะสะท้อนให้เห็นภาพความเยือกเย็นสุขุม โดยที่มันคงอยู่กับการรู้เหตุรู้ผลซึ่งสานถึงกันอย่างลึกซึ้ง โดยที่มีความรู้ความเข้าใจในคนทั่วไปซึ่งมีจุดยืนแตกต่างกัน รวมถึงเยาวชนคนรุ่นหลัง อันควรถือว่าผู้ใหญ่แต่ละคนพึงต้องให้ความสำคัญเห็นแก่ตัวเอง และมีหน้าที่รับผิดชอบ ทำให้ละเว้นจากการใช้อำนาจและอิทธิพลรูปวัตถุซึ่งตนมีเหนือกว่า เป็นเครื่องมือทำลาย เพียงหวังประโยชน์ใส่ตนคนเดียว

ในด้านการศึกษา ซึ่งแต่ละคนควรเติบโตขึ้นมาบนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจสิ่งที่ ปรากฏเปลี่ยนแปลงอยู่ในกระแสสิ่งแวดล้อมอย่างเชื่อมโยงถึงกันและมีความต่อเนื่องอย่างลึกซึ้ง กลับส่งผลให้แต่ละคนมองทุกสิ่งทุกอย่างที่แยกส่วน และสะท้อนแนวโน้มการแก้ไขข้อบกพร่องด้วยการสร้างอาณาจักรขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ ซึ่งจริง ๆ แล้วหาใช่เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องไม่ แต่กลับส่งผลกระจายโรคภัยคืดควัดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะการตั้งกระทรวง ตั้งกรมตั้งคณะวิชาในสถาบันการศึกษา แม้การกระจายอำนาจในความเข้าใจของคนซึ่งขาดการมองเห็นสังขรณ์ของชีวิตมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้เน้นความสำคัญก่อนหลังในลักษณะกลับทิศทางกับธรรมชาติของคนซึ่งควรจะเป็น

หากมองผ่านเปลือกนอกเข้าไปสู่ใล้ในจะพบว่า กระแสการจัดการศึกษายังคงมุ่งเน้นไปหาความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของสิ่งซึ่งอยู่นอกตัวแต่ละคน ทำให้ขาดการแสวงหาเรียนรู้ความจริงซึ่งมีสังขรณ์อยู่ในตัวเอง และเป็นเพราะการเข้าไม่ถึงตนเองจึงทำให้สิ่งที่อยู่ภายนอกต้องเปลี่ยนสภาพไปเป็น "มายาภาพ" อีกทั้งยังทำให้ไปยึดติดอยู่กับมันเหนียวแน่นยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นอันตรายทั้งแก่ตัวเองและสังคมด้วย โดยที่ผู้มีสายตากว้างไกลและลึกซึ้งถึงระดับหนึ่งพึงมองเห็นได้ "การเข้าใจคนบนพื้นฐานความหลากหลายได้อย่างลึกซึ้ง อันสืบเนื่องมาจากรากฐานตัวเองที่มีอิสระ ย่อมนำไปสู่การหยั่งรู้ถึงความจริงได้ทุกเรื่อง แต่การจะเริ่มค้นคว้าค้นหาความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานตัวเองให้เห็นได้ชัดเจน สิ่งที่อยู่นอกตนย่อมปรากฏชัดยิ่งขึ้น ทั้งนี้และทั้งนั้นสองสิ่งดังกล่าวปรากฏเป็นสังขรณ์อยู่บนแกนธรรมจักรเดียวกัน และมีสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่"

หากใครยังเข้าใจคนได้ยากก็ใคร่จะชี้ให้มองไปยังภาพรวมของต้นไม้สักต้นหนึ่ง และมองที่วิถีการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มด้วยต้นเล็ก ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากเมล็ดที่งอกขึ้นมาจากพื้นดิน ถ้าเน้นความสำคัญของการเจริญเติบโตอยู่เพียงที่ส่วนยอดซึ่งมีการแตกกิ่งก้านสาขาออกไปเรื่อย ๆ แต่ไม่สนใจกับระบบรากฐานอันควรมีการหยั่งลงลึกซึ่งโดยที่มีรากแก้วเป็นหนึ่งและเป็นหลักประกันความมั่นคงแน่นอนหนา กับมีรากแขนงที่แผ่กระจายกว้างขวางออกไปเป็นธรรมชาติ เพื่อทำหน้าที่หาอาหารมาหล่อเลี้ยงทั้งต้น ใบ ดอกและผล ให้ชีวิตบังเกิดความสำเร็จครบถ้วน อีกทั้งยังสามารถสืบทอดเชื้อสายเผ่าพันธุ์ต่อไปได้ น่าจะพบคำตอบเองว่าชีวิตต้นไม้ก็จะมุ่งไปพบกับอะไรในที่สุด

ต้นไม้กับคนแตกต่างกันแต่เพียงระบบพื้นฐานและสภาพซึ่งเป็นองค์รวม แต่มีความเหมือนกันด้วยสังขารของชีวิต เนื่องจากคนเป็นชีวิตที่ไม่ได้ยึดติดพันที่ เช่นต้นไม้ รากฐานของคนจึงหาใช่เป็นส่วนประกอบในด้านวัตถุ แต่คนเป็นชีวิตซึ่งมีจิตวิญญาณซึ่งถือจึ่งสำคัญเป็นเงื่อนโซ่ ดังนั้นรากฐานของคนจึงปรับเปลี่ยนนามีลักษณะและมีพลังจากเงื่อนโซ่แฝงอยู่ในกระบวนการชีวิต เมื่อรากฐานต้นไม้ซึ่งเป็นชีวิตที่ยึดติดที่มีการถือเอาพื้นดินเป็นฐานเพื่อรักษาเหตุผลซึ่งอยู่ในระบบพื้นฐานสังขารให้ดำเนินไปได้อย่างมั่นคง แม้มองที่คนและมองจากภายนอกจะพบว่าเป็นชีวิตที่เคลื่อนไหวได้ แต่หากมองที่รากฐานซึ่งได้แก่จิตใจ ควรจะสำนึกได้ถึงคุณค่าของพื้นดิน และยิ่งเติบโตแล้วจะมีความรู้สึกถึงแก่นหนายังขึ้นเป็นลำดับ

หากทวนกลับไปพิจารณาที่ภาพรวมของป่าซึ่งถือเป็นชุมชนธรรมชาติของพรรณไม้นานาชนิด จะพบกับสังขารธรรมว่า มีนานาชนิดและลักษณะที่อยู่ร่วมกัน บ้างก็ต้นใหญ่บ้างก็ต้นเล็ก และบ้างก็เป็นเมล็ดซึ่งเพิ่งเริ่มตั้งงอกขึ้นใหม่ ๆ โดยที่ยืนอยู่บนพื้นดินเดียวกัน อีกทั้งยังมีบางต้นตายไปแล้วและกำลังผู้พง คั้นแร่ธาตุซึ่งครั้งหนึ่งเคยนำมาจากพื้นดินเพื่อใช้ในการสร้างความเจริญกลับสู่พื้นดินด้วย อย่างไรก็ตามในขณะที่ดำรงชีวิตอยู่ ต้นใหญ่ย่อมให้ความชุ่มชื้นและความอบอุ่น อีกทั้งแผ่กิ่งก้านสาขาปกป้องต้นเล็กซึ่งยังพึ่งตัวเองไม่ได้ให้สามารถอยู่รอดปลอดภัย

ถ้าหันมาพิจารณาคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบันน่าจะพบว่า ยิ่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ภายในรากฐานความรู้-สึกน่าจะตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของการลงสัมผัสพื้นดินลึกซึ้งยิ่งขึ้น และในเมื่อมีคนอยู่ร่วมกันน่าจะปรากฏธรรมชาติในตัวเองออกมาเป็นพฤติกรรมให้อ่านได้อย่างมั่นใจว่า มีความรู้สึกที่สัมพันธ์กับการลงสัมผัสกับคนด้วยกัน ซึ่งชีวิตก็ยิ่งดีต่อกว่าคน โดยที่กรณีนี้หมายถึงเยาวชนและคนในชนบท แต่ทุกวันนี้เรากลับพบกับภาพซึ่งสวนทางกันกับสังขารที่ควรจะเป็น ไปอย่างมีเหตุมีผลซึ่งรับกันระหว่างสองด้าน

สภาพการมองออกจากตัวเองซึ่งพบได้ทั่วไป และยิ่งวิถีชีวิตขั้นสูงระดับสูงจะพบภาพนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และคนในกลุ่มซึ่งความรู้สึกยังอยู่บนฐานด้านดังกล่าว เมื่อได้พบกับการชี้แนะมักกล่าวว่า "ทำได้ยาก" ความจริง-คำว่ายากหรือง่ายไม่มีอะไรเป็นตัวตนทั้งสิ้น หากอยู่ที่คนซึ่งไม่คิดจะทำย่อมบ่นว่ายาก หรืออีกด้านหนึ่ง คนผู้ตกอยู่ในความประมาทย่อมกล่าวว่าง่ายไม่ว่าอะไรจะเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หากปลอดภัยแล้วทั้งสองด้านคงมุ่งทำงานบนพื้นฐานสังขารซึ่งตนมีอยู่ในหัวใจแล้วด้วยสมาธิอันแน่วแน่ และยิ่งมั่นคงอยู่ได้นาน ย่อมไม่ไขว่เขวเพราะอิทธิพลที่ปรากฏล่อตาล่อใจ แม้จะรุนแรงยิ่งขึ้นแค่ไหน

แต่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไปของสังคมซึ่งตกอยู่ในสภาวะเช่นนี้ แม้มองย้อนหลังกลับไปสู่ช่วงที่ปู่ชนธรรมคาพอจะมองถึง เรามักได้พบกับภาพพฤติกรรมซึ่งยังคงย่ำอยู่ด้านเดียวว่า มีความเป็นมาอย่างไร ยิ่งนำมาถ้อยคำกับเยาวชนในลักษณะที่ผู้ใหญ่คิดว่าคือประวัติศาสตร์และเชื่อว่า น่าจะช่วยให้อนาคตของสังคมเกิดความมั่นคงยิ่งขึ้น แต่ก็กล่าวเน้นอยู่กับสิ่งซึ่งเชื่อว่าสวยหรูจึงทำให้มีผลเป็นเพียงเครื่องประดับเท่านั้น

แต่ขาดการกล่าวและวิเคราะห์ให้เห็นถึงความจริงอย่างตรงไปตรงมาว่า ขณะนี้ในจุดต่าง ๆ กำลังเกิดอะไรขึ้น และหากปล่อยไปเช่นนั้นและยังไม่อาจปรับเปลี่ยนให้ทั้งสองด้านมีเหตุมีผลร่วมกันได้ คงต้องมุ่งไปพบกับอะไรในที่สุด

อย่างไรก็ตาม บนพื้นฐานสังขธรรมซึ่งชี้ไว้ชัดเจนว่า "ไม่มีอะไรในธรรมชาติแม้ธรรมชาติของคน จะเป็น-
ไปทั้งหมด" ย่อมมีอีกด้านหนึ่งที่สามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเองและพบกับสิ่งซึ่งเป็นความจริงโดยแท้ จึงเห็นได้ว่า
"ทุกสิ่งทุกอย่างคือความจริงที่ปรากฏอยู่ในกระแสธรรมชาติของคน ซึ่งไม่มีใครจะฝันได้เลย" และความเข้าใจ
ที่ลึกซึ้งถึงระดับนั้นแล้วเท่านั้นที่กำหนดตัวเองให้ยอมรับได้ ซึ่งถือเป็นสิ่งมีคุณค่าแก่ชีวิตตนเองในระดับนั้นแล้ว

ความทุกข์ความสุขเป็นสิ่งที่อยู่ร่วมแกนเดียวกันภายในรากฐานแต่ละคน บุคคลใดเข้าถึงแล้วย่อมเข้าใจ
ได้แล้ว ส่วนผู้ที่ยังเข้าใจไม่ถึงย่อมยังมีทุกข์และกังวลใจ จึงอยากช่วยคนนั้นคนโน้นแม้ช่วยลูกหลาน จึงยิ่งทำให้
ทั้งสองด้านห่างจากความจริงและห่างจากกันออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งคงต้องมองความไม่เหมาะสมที่ผู้คิดจะให้ก่อน

พ่อแม่ที่ไม่ทุกข์กับลูกย่อมหมายความว่ามีความเข้าใจลูก และความไม่ทุกข์ย่อมไม่กังวลจึงมีสมาธิในการ
มุ่งมั่นทำงานบนพื้นฐานสังขธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานอย่างซื่อสัตย์ต่อตนเอง อีกทั้งสานถึงชีวิตและสรรพสิ่ง
ต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นสังขธรรมอยู่ในกระแสสิ่งแวดล้อมอย่างปราศจากการยึดติดอยู่กับรูปแบบใด ๆ ซึ่งโดยหลัก
ธรรมชาติด่อมสานถึงลูกหลานไม่ว่า เร็วหรือช้า

อีกทั้งหลักเดียวกันยังนำไปใช้ได้ระหว่างครูกับศิษย์ในสถาบันการศึกษา ระหว่างผู้มีอำนาจบริหารกับผู้
ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้ทุกระดับชั้น จนถึงผู้บริหารระดับชาติอย่างปราศจากการเลือกกลุ่มงาน และผู้ที่เข้าถึงแล้ว
ย่อมปราศจากการยึดติดอยู่กับอำนาจและรูปวัตถุไม่ว่าลักษณะใดทั้งสิ้น หากมันคงอยู่กับการทำงานบนพื้นฐานสังข
ซึ่งตนมีอยู่แล้ว

ในขณะที่เรากล่าวกันอย่างกว้างขวางถึงความสำคัญของประชาธิปไตย ผู้ที่ปลดปล่อยจากความเชื่อที่ว่า
ต้องเข้าไปมีอำนาจจึงจะช่วยพัฒนาความเจริญให้แก่สังคมได้ แต่เชื่อว่าหากทำจากรากฐานความรู้สึกรักใน
สังขธรรม - และมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง น่าจะถือได้ว่าคือผู้ที่เข้าถึงประชาธิปไตยระดับหนึ่งแล้ว เช่นเดียวกับ
ผู้ทำหน้าที่เป็นครู หากยังคงเน้นความรู้สึกว่าตนเป็นผู้ให้แก่ศิษย์ด้านเดียวย่อมกล่าวได้ว่าความเป็นครูที่แท้จริง
ยังคงไม่เกิด จนกว่าจะมีความรู้สึกซึ่งเกิดขึ้นจากรากฐานจิตใจอย่างเป็นธรรมชาติว่า สิ่งที่ตนให้แก่ศิษย์นั้นน้อย
กว่าสิ่งซึ่งศิษย์ได้ให้แก่ตนนั้นแหละ ที่ทำให้เชื่อได้ว่าความเป็นครูที่แท้จริงได้เกิดขึ้นแล้ว

หากไม่ขาดสติจนเกินไปน่าจะนึกถึงหลักธรรมได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลง และ
เมื่อมีการเกิดก็ย่อมมีการดับได้ด้วยตัวของมันเองเช่นกัน หากเข้าใจสังขมได้ลึกซึ้งย่อมเข้าใจตัวเองได้ลึก
และหากเข้าใจตัวเองได้ลึกซึ้งย่อมเข้าใจสังขมได้ลึกซึ้งเช่นกัน ไก่จึงไม่ได้เกิดก่อนไข่และไข่ก็ไม่ได้เกิดก่อนไก่
เช่นกัน หากเข้าถึงธรรมจักรดังกล่าวแล้วไต่ยอมปลดปล่อยจากการถูกเหตุการณซึ่งล้วนปรากฏอยู่ภายนอกบ้นหัวให้
เกิดความสับสนจนชีวิตตัวเองต้องตกเป็นเหยื่อ แต่ในคำนี้ก็มีอยู่เพราะจะช่วยสอนให้พวกกลับมาพบความจริง
ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมันอยู่ที่ตัวเองโดยแท้.